

... ואמר לפני בראש השנה מלכות זכרונות ושופרות מלכות כזו שחמליטוני עליכם זכרונות כזו שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר אמר רבי אבהו ילמתי תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תוקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני (*ואמר) רבי יצחק (למה תוקעין ב"ה למה תוקעין רחמנא אמר תוקעו אלא למה מריעין רחמנא אמר זכרון תרועה יאלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב השמן יאזר יצחק כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט ולא איערבב שמן ואז יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנה מראשיתה השנה מרשית כתיב ועד אדירית *סופה שיש לה אדירית

אמר רבא הנהו סבא

א"ר שמאל בר נחמני א"ר יונתן מ"ד כ"י אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו נואלנו מעולם שמך לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי אמר לפני רבש"ע ימרו על קדושת שמך אמר אימר ליה ליעקב הנה ליה צעד גידול בנים אפשר דבעי רחמי עליהו אמר ליה בניך חטאו אמר לפני רבש"ע ימרו על קדושת שמך אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפני רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי עכשיו בני ישראל ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענישת עליהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילוחא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלווי ומיכל דבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סוכל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואת"ל כולם

עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו (כ"י) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה ומרוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו כ"ד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו נואלנו שמך

אמר רבא הנהו סבא

אבל דעת חכמים בזה לגלות הדברים אשר אמרנו, כי מצד יצחק ומדתו א"א שיהיה הסרה והפרדה לישראל מן הש"י רק יש להם דביקות וחבור לגמרי אל השם יתברך ולא שייך בחטא שיהיה מבדיל ומרחיק את ישראל מן הש"י, וג"כ כי מצד מדת יצחק אשר הוא מדת הדין כאשר ירד לעומק הדין יש ללמוד זכ"ל לכך ע"י יצחק שהוא התחלתו ומצד מדת המשפט אשר הוא עומק הדין יש כאן זכות.

כי הזכות הוא כאשר יורד לעומק הדין. לכך אמר ליצחק בניך חטאו ואז מתחייב מצד מדת יצחק כאשר יעמיק בדין זכות ישראל, וזה שאמר בני לא בניך כלומר הרי

ישראל הם עלולים בעצם ובראשונה מן השם יתברך שלכך נקראו בני בכורי ישראל ודבר זה בארנו למעלה, ומאחר שנקראו בני ראוי שיהיו מסולקים מן החטא שכל המחובר והדבק אל הטהור טהור מן החטא, ולכך מצד החבור שיש לישראל שהם בניו של הש"י ראוי שיהיו מסולקים מן החטא.

אמר רבא הנהו סבא

יצחק - מידת הדין

יש לשים לב שבעל המאמר "תוקעים ומריעין כדי לערבב את השטן" הוא רבי יצחק. אין זה מקרה.

יצחק - מידת הדין, כמו שכתוב "פחד יצחק". מידת הדין, זו המדרגה הגבוהה של הנהגת העולם. "בתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין" ואחר-כך "ראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין". מידת הדין זו ההווה אמינא של ריבונות-שלי-עולם, זו פגישה עם שורש המציאות של על העולמים, לפני ירידתם והתגשמותם בפועל, לפני מידת הרחמים שהיא הצטמצמות של מידת הדין. עלידי זה אפשר להבין את דברי חז"ל בגמרא שבת"י הקדוש-ברוך-הוא אומר לאברהם וליעקב "בניך חטאו לי", והם עונים: "ימחו על קדושת שמך". ויצחק הוא שמליץ טוב על ישראל, על-אף חטאם, ומצילם. לכאורה זה אינו מובן, כי אדרבה, אברהם עניינו חסד²², ויצחק דין, ופה זה להיפך. אלא שיש להבין שהערך האלוהי המיוחד של עם-ישראל הוא מתוך בחירה אלוהית, גזירה אלוהית, יצירה אלוהית. עם זו יצרתי לי²³. ישראל קדמו לתורה²⁴, ישראל הם תורה בעצם ממשות החיוניות האלוהית שלהם²⁵, ונשמט ישראל זו היא המתגלה בתורה ומצוותיה.

עלידי יצחק אבינו, מופיע הצד של מידת הדין, הברור האמיתי והמוחלט של ערך עם-ישראל, שהוא קבוע ונצחי, אפילו כשחוטאים. "חטא ישראל - אף-על-פי שחטא, ישראל הוא" ²⁶. "בין כך ובין כך קרויים בנים"²⁷, קרויים "בני בכרי ישראל"²⁸. יצחק אבינו בכוח הנפעלות הנסתרת שלו בדבר ד'²⁹.

בתקופת הימים הנוראים מתגלה המידה העליונה הזו של הדין. דווקא מתוך מידת הדין, מופיעה מידת הרחמים העליונה, ותוקעין בשופר של איל, זכר לעקדת יצחק.

20. מסירות-נפש - פנימיותם של ישראל

אומר יצחק אבינו לריבונות-שלי-עולם: הרי מסרתי נפשי לפניך³⁰. זה חוזר למה שאמרנו לפני כן, שמעקדת יצחק נודע הכוח של מסירות-הנפש של כלל ישראל³¹. מסירות-נפש זו, מגלה את מהות נפשם של ישראל, הקבועה והקיימת; את ההווה אמינא של ריבונות-שלי-עולם, את מציאותם המוחלטת של כלל ישראל. והשטן, בשומעו את קולות השופר בקרן של איל של עקדה, מתבלבל.

אמר רבא הנהו סבא

קמה. אומר להם יצחק, עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה. כיון שהגיעה ההכרה העצמית עד לידי אותה המדרגה העליונה, כי חפץ ישראל הפנימי אינו בלתי לדי לבדו, ושיסוד עולמו היא הגבורה האלהית העליונה של המחשבה האידיאלית אשר לההווה, כפי החפץ הגנוז אשר ליוצר בראשית, שוב אין שום תפיסה לכל מורשה מוגבלה להיות נושאת עליה את הצביון של האומה. וכל האורה הגדולה שהובעה ע"י כל צדיקי הדורות וראשי ראשיהם, עד האבות הראשונים והם בכלל, הכל הוא רק תולדה מזיו השלמות של מחשבת ישראל הקדומה, שהיא עצמותה של האומה, שהוא אור העליון של הזיו האלהי בכבודו ובעצמו, ועד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה.

30. מגין שהקב"ה מתפלל. ציור הדבר, תכלית התפלה אצלינו היא להחרומות הנפש שתהי' מוכנת להחנה כמעלה יותר רוממה משהיא מתנהגת, ע"כ פועלת התפלה ג"כ על השגת המבוקש, שבהיותו מעולה יותר, ראוי הוא למילוי חסרונו. והנה לפניו ית' אין מעצור להשפיע רב טוב, אבל צריך שיהיו המקבלים מוכנים. וכל ההנהגה המסודרת בתורה ומצות וכל מדה נכונה, היא רק להכשיר את המקבלים לקבל הטוב המתוקן להם. אמנם ביארו כאן סוד משוב ההנהגה האלהית, ששם דרכים כהנהגתו ית' שיתעלו המקבלים להיות ראויים לקבל רב טוב יותר מכפי מדתם. ואותן הדרכים שמוכילים לכך בהנהגה הכוללת, שהם דומים ממש לתכלית שאנו משיגים ע"י התפלה, ד"ז נקרא שהקב"ה מתפלל. ומתוך שהגאולה העתידה תהי' אע"פ שלא יהיו ראויים לכך!

כמו שכי' וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו ורועו³², ע"כ נקרא ביהמ"ק העתיד, בית חפתי לגבי הקב"ה. וזה הי' תכלית החזיון הגדול שהוא קרוב לנבואה שראה ר"י בן אלישע לפני ולפנים. אז בהיות מצב האומה הישראלית תלוי ברפיון, ומכשולות רבות גופניות ורוחניות שתן עליה, אז יוכל היות שיבוא איש לרפיון ידיים ולהתיאש מחקומתם של ישראל ח"ו אם ימוד מדת ההנהגה רק לפי ערך הכנת המקבלים. ע"כ גלה סודו אל עבדו ר"י ב"א, כי יש כאן מדה עליונה הצריכה כרכה, היינו קצת הכנה, עכ"פ מצד יחידי הרוח, שהם מכשירים את הכלל לקבל הרבה יותר מכפי המדה הראויה לפי הכנתם. וזאת היא הברכה שבקש ד' צבאות מר"י בן אלישע, למען תחזקנה ידיו, ויחזק ידו עמו וכל העוסקים בעבודת הקודש, לשוב יעקב לאלקי ישעו.

אמר רבא הנהו סבא